

formation of criminal motivation and identity formation, affects a number of key factors: the impact of macro- and microenvironment on a specific subject, the negative impact of family education, the negative impact of the environment (friends, acquaintances, co-workers, etc.), the shortcomings of school, home education, the psychological impact of the media. A special role in the formation of criminal motivation promotes lawlessness and permissiveness, depressive mood in society (increased concern of citizens for their own safety and the safety of family members) and traditional aggressiveness (solving existing problems through violence, using weapons, explosives etc.).

For persons who have committed crimes against public safety, it is there way of affirmation. To satisfy their desires, they are ready for any aggressive action in common with violent criminals, the behavior of which more situational, impulsive than volitional.

Keywords: *determination, conditions of crime, criminogenic factors, criminal identity, crimes against public safety.*

Надійшла до редакції 19.12.2013

Міняйло Н. Є.

кандидат юридичних наук, доцент
(м. Київ)

УДК 343.97

ПРОБЛЕМА ПОШИРЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто проблему поширення організованої злочинності на сучасному етапі розвитку України. На основі статистичних даних визначено, що українська організована злочинність набуває якісно нових ознак, трансформується, змінює основні напрями кримінальної діяльності, що вимагає концентрації зусиль правоохоронних органів у боротьбі із найбільш розповсюдженими та небезпечними формами організованої злочинної діяльності.

Ключові слова: *організована злочинність, поширення, наркотики, трансформація, фактори, злочини.*

Постановка проблеми. Характеризуючи сучасну кримінологічну ситуацію в умовах політичних, соціальних та економічних перетворень в Україні, слід враховувати, що на їх шляху перешкодою стоїть криміналізація всіх сфер життєдіяльності держави, яка набула високоорганізованих форм і рис самостійної антисоціальної діяльності, формуючи свої специфічні цілі і вирішуючи завдання, зумовлені кримінальними інтересами, використовуючи протиправні способи і засоби їх реалізації.

Сьогодні зрозуміло, що до кола протиправних інтересів організованих злочинних груп і співтовариств потрапляють цілі сектори економіки. Сучасні злочинні організації (групи, формування, об'єднання, спільноти) орієнтуються на системну, масштабну і багатоаспектну кримінальну діяльність, а поширення організованої злочинності в Україні стає фактором, що негативно впливає на національну безпеку держави.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Науковий аналіз феномену організованої злочинності, окремих форм її прояву та системи її попередження отримав відображення у працях провідних вчених-правознавців. Теоретичні і практичні аспекти цієї кримінологічної та кримінально-правової проблеми розглядали у своїх працях такі вчені, як В.В. Василевич [1], В.Д. Гвоздецький [2], В.Л. Грохольський [3], Л.М. Демидова [4], С.С. Мірошніченко [5], Р.П. Пожидаєв [8], І.В. Пшеничний [10], Ю.О. Стрелковська [13] та ін.

Аналіз кримінологічної та кримінально-правової літератури дає підстави стверджувати, що до останнього часу абсолютна більшість досліджень проблеми організованої злочинності мала своїм предметом лише виявлення закономірностей впливу соціальної дійсності на розвиток цього негативного явища, пізнання його кількісних і якісних характеристик.

Аналіз наукових праць показує, що сьогодні існує невирішений комплекс протиріч між існуючими положеннями науки і потребами суспільства у застосуванні адекватних і системних заходів, спрямованих на протидію поширенню організованої злочинності, руйнування її системної якості і, відповідно, мінімізацію її суспільно небезпечних наслідків. Зокрема, у наш час поширення організованої злочинності в Україні набуває якісно нових ознак, які залишилися поза увагою вчених.

Відповідно, **метою** цієї статті є дослідження кримінологічного аспекту у поширенні організованої злочинності на сучасному етапі розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Статтею 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначено, що під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку із створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [9]. Це визначення слід вважати базовим під час дослідження кримінологічного аспекту проблеми поширення організованої злочинності в Україні, оскільки воно дає змогу розглядати у цілісному взаємозв'язку фактор організації з факторами злочинної діяльності.

Як зазначає С.С. Мірошніченко, особлива небезпека організованої злочинності виявляється в тому, що вона посягає переважно на комплекс таких найбільш значимих соціальних цінностей, як життя і здоров'я людей, державна і приватна власність, нормальна діяльність фінансових установ, господарських та управлінських структур, органів правосуддя. Організована злочинність намагається проникнути до найважливіших сфер життєдіяльності суспільства й держави – до органів влади й управління, установити контроль над фінансово-промисловими групами, окремими підприємствами, суб'єктами підприємницької діяльності, лобювати свої власні інтереси в законодавчих органах та органах державного управління. Змінюються і пріоритетні напрямки діяльності організованих груп і злочинних організацій, мета яких – отримання значних доходів. Так, якщо традиційними формами отримання останніх були заборонена торгівля наркотиками, «живим» товаром, зброєю, ігорний бізнес і рекет, то зараз організована злочинність зорієнтована переважно на царину економіки, а її ді-

яльність пов'язана з учиненням таких видів злочинів, як розкрадання державного майна у великих та особливо великих розмірах, фінансове шахрайство, протиправні операції з валютними цінностями, хабарництво, ухилення від сплати податків, контрабанда, проведення рейдерських захоплень підприємств тощо [5, с. 3].

Що стосується безпосередньо аналізу поширення організованої злочинності в Україні, то цей аспект доцільно розглядати через призму кримінальної статистики, яка відбиває поточні тенденції і дає змогу визначати перспективні напрями боротьби із нею. Якщо розглядати структуру організованої злочинності в Україні, то, за даними МВС, в останні роки кількість організованих злочинних груп і злочинних організацій коливається в межах 395-397 угруповань, хоча, безумовно, цю цифру не можна вважати остаточною, оскільки у даному випадку йдеться про встановлені кримінальні структури, діяльність яких або контролюється, або ж припинена [12].

У той же час не підлягає сумніву той факт, що правоохоронні органи досягли значних успіхів у боротьбі із організованою злочинністю, зменшивши кількість організованих злочинних груп та безпосередньо організацій за останні 15 років майже в три рази, якщо враховувати, що у 1998 г. в Україні було зафіксовано діяльність 1157 організованих злочинних груп [6].

Подальший аналіз статистики свідчить, що сучасній українській організованій злочинності притаманна «миттєвість» діяльності: 75% цих кримінальних структур існують, за даними МВС, у межах одного року, тобто тривалість їх дії обмежена, хоча ж, знов таки, може йтися лише про виявлені та локалізовані організовані злочинні групи та організації; більше 6 років діє тільки 1% таких організацій, а 10% від загальної їх кількості діють від 3 до 6 років [12].

Склад цих організації достатньою мірою стабільний, всього до структури організованої злочинності залучено 1584 особи, якими вчинено майже 3000 злочинів з яких 70% належить до категорії тяжких та особливо тяжких [12].

Як наголошує В.В. Петров, «злочинні групування на початку ХХІ ст. мали тенденцію до консолідації, вони часто вдавалися до насильства, застосування вогнепальної зброї і вибухових речовин. Часом їх злочинна діяльність носила характер кримінального тероризму, найбільш небезпечними з таких проявів були бандитизм, вбивства «на замовлення» та здирництво» [6].

Водночас дані статистики свідчать, що правоохоронним органам вдалося переломити ситуацію, організована злочинність певним чином втратила окремі ознаки суспільної небезпечності у контексті насильницької злочинності, хоча сама структура її злочинної діяльності свідчить, що, відвертаючись від насильницьких злочинів, організовані злочинні угруповання та організації концентрують свою увагу на особливо небезпечних корисливих злочинах, які мають високу економічну рентабельність.

Нині звертає на себе увагу, що організована злочинність в загальній структурі злочинності за кількістю вчинених злочинів посідає менш ніж одновідсоткову нішу, у структурі цієї злочинності 45% злочинів припадає

на злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, 22-23% – злочини, які пов'язані із крадіжками, розбійні напади складають лише 3-3,5% від загальної кількості злочинів, вчинених організованими злочинними угрупованнями; злочини у сфері службової діяльності – 7%, таку ж кількість складають злочини, пов'язані із привласненням, розтратою майна або заволодіння ним зловживанням службовим становищем; 5-7% – вимагання; 3-4% – торгівля людьми, незаконний обіг зброї; вбивства, як і бандитизм, складають лише 0,5% від загальної кількості злочинів, а вбивства на замовлення з них – 0,1% [12].

У регіональному розрізі більшість організованих злочинних угруповань сконцентровані в східних та південно-східних регіонах України, в Дніпропетровській, Запорізькій, Донецькій, Харківській, Луганській областях (45%), велика кількість злочинних організацій обирають містами своєї дислокації приморські регіони АР Крим, міста Севастополь, Одесу (20%), столиця України місто Київ є місцем дислокації для 6% злочинних організацій. Західні регіони є місцем розташування для 10-12% злочинних організацій, інші злочинні організації досить рівномірно розташовані у центрі та на півночі України.

Цікаво, що таке розташування регіональної організованої злочинності практично повністю збігається із структурою споживання наркотиків в Україні.

За даними українських вчених, лідерами у споживанні наркотичних засобів в нашій державі є саме східні та південні регіони, а також Київ, звідки маємо дійти висновку, що між показниками розповсюдження наркотичних засобів, географічною структурою розташування організованих злочинних угруповань та їх кількістю існує прямий пропорційний зв'язок [11].

Проаналізовані тенденції розвитку та поширення організованої злочинності в Україні свідчать, що вона трансформується, набуває ознак наркомафії.

Факторами, які сприяють такій трансформації, слід вважати:

1) геополітичне розташування України. В силу свого географічного становища Україна перетворюється на перевалочну базу контрабандистів, які перевозять кокаїн за маршрутом: країни Латинської Америки – Україна – Придністров'я – Молдова – так званий «Трансільванський коридор» – країни Євросоюзу. Країни СНД – один з головних каналів надходження кокаїну до ЄС;

2) наявність власної «виробничої бази». В Україні крім імпорту наркотиків існує своє виробництво наркотичних засобів: в першу чергу, вирощують марихуану і виготовляють в основному синтетичні наркотики в домашніх міні-лабораторіях. Правоохоронці час від часу повідомляють про виявлення чергової нарколабораторії із виробництва психотропних і наркотичних засобів. Навіть при порівняно невеликій потужності такого підприємства воно забезпечує своїм господарям мільйонний прибуток за мінімальних витрат на устаткування, безпосередньо ж про технологію виготовлення наркотиків та обладнання нарколабораторії можна легко дізнатися в Інтернеті;

3) розвиток інформаційних технологій. Вже сьогодні в нашій державі придбати наркотичні засоби можна через Інтернет, що мінімізує ризики злочинних організацій, які зайняті у розповсюдженні наркотиків;

4) низький розвиток професійної етики медичних працівників. Лікарі-наркологи також залучені у мережу розповсюдження наркотичних засобів. Боротися з цим явищем дуже складно, оскільки медики мають законний доступ до психотропних і наркотичних препаратів і визначити, де закінчуються їхні дії в рамках професійних обов'язків і починається злочинний бізнес, правоохоронцям дуже важко і часто потрібна велика підготовча робота і ціла низка слідчих дій, щоб отримати докази саме злочинної діяльності [7].

Безумовно, що зміни в організованому злочинному середовищі, його переорієнтація на високоприбутковий, але в той же час особливо небезпечний вид злочинної діяльності вимагає наукової класифікації злочинів, пов'язаних із наркаторгівлею, які вже нині змінюють структуру загальнонаціональної злочинності.

По-перше, це злочини, пов'язані з розповсюдженням наркотиків в їх найбільш суспільно небезпечній формі, організована злочинність у сфері наркобізнесу. Розповсюджувачі, збувальники наркотичного зілля даного рівня самі, як правило, не вживають наркотики. Вони об'єднані в організовані угруповання, що мають розгалужені зв'язки в різних регіонах країни, у близькому і далекому зарубіжжі. Їх вплив поширюється на фінансові, економічні, а часом і політичні процеси, що відбуваються в країні. На їх рахунок не тільки злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, але і змовні вбивства, фізичні розправи та залякування конкурентів, підкуп, рекет, хабарництво та інші суспільно небезпечні діяння.

У другу групу об'єднаємо злочини, що вчиняються споживачами наркотиків, які перебувають у тісному взаємозв'язку з їх розповсюдженням, саме ці особи найчастіше залучаються до перевезення наркотиків. При цьому, як правило, оплата таких послуг здійснюється саме наркотиками, які являють собою економічний еквівалент послуги, наданої наркозалежною особою. Слід зазначити, що рано чи пізно майже усі наркомані-споживачі змушені йти на контакт із збувальниками, представниками злочинних угруповань, потрапляючи до них у матеріальну та психологічну залежність. Дуже часто, не маючи необхідних грошей на придбання чергової порції наркотику для себе, вони беруть у борг, а потім «відпрацьовують», в тому числі надаючи послуги у розповсюдженні наркотичних засобів. Тим самим особи, що потрапили у наркотичну залежність, непомітно для себе долають тендітну грань від не караного кримінально діяння (споживання) до тяжкого злочину (поширення).

До третьої групи злочинів, пов'язаних з наркотиками, належать корисливі та корисливо-насильницькі суспільно небезпечні діяння, на які вирішуються з єдиною метою – отримання нової території розповсюдження наркотиків. Йдеться про так звані нарковійни – особливу форму кримінального перерозподілу ринку, коли жертвами стають на лише наркаторгівці, але й споживачі наркотиків.

До четвертої групи злочинів, пов'язаних з наркотиками, входять ті, які вчиняються проти підростаючого покоління. Неможливо повною мірою оцінити небезпеку і розмір шкоди, яка завдається наркоманією здоров'ю дітей, підлітків і молодих людей, а у кінцевому підсумку – майбутньому генофонду суспільства.

До цієї групи злочинів входять суспільно небезпечні діяння, пов'язані з поширенням наркоманії «вшир», втягуванням у це заняття все нових жертв із числа молоді. Потрапивши у хронічну залежність від наркотиків, не в силах самостійно впоратися з важким недугом, при цьому втративши роботу, а з нею і зарплату, така категорія осіб вимушена рано чи пізно вирішувати питання про джерело отримання грошей на наркотичні засоби. Нерідко заради грошей вони йдуть на вчинення корисливих злочинів, але найпростіший спосіб вирішення своєї проблеми – втягнути в заняття наркоманією нових людей, на кошти яких можна якийсь час продовжувати здобувати необхідні порції наркотичних засобів. Найпростіше це зробити втягненням в заняття наркоманією неповнолітніх і молодих людей.

Таким чином, як бачимо, сучасна організована злочинність в Україні стає все більш корисливою за своїми ознаками, особливу ж небезпеку складає орієнтація українських організованих злочинних угруповань на торгівлю наркотичними засобами, що потребує першочергової активності правоохоронних органів в нейтралізації саме тих організованих злочинних угруповань, які задіяні у цій сфері кримінального бізнесу.

Відповідно, як здається, назріла необхідність внесення змін до Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р., що ефективність правоохоронної діяльності у сфері державної політики щодо наркотиків повинна підвищитись насамперед за рахунок активної протидії організованим злочинним угрупованням, які задіяні у незаконному обігу наркотиків, оскільки саме вони визначають сучасну наркоситуацію в державі, а вже потім у підвищенні рівня виявлення контрабанди наркотиків, викритті системних зв'язків наркобізнесу, припиненні корупційних схем тощо.

Висновки. Безумовно, обсяги цієї статті не дають змогу визначити усі трансформаційні аспекти, які відбуваються у вітчизняній організованій злочинності, але є можливість визначити загальну тенденцію. Аналіз статистичних даних переконливо доводить, що сучасна організована злочинність в Україні зазнає нині певної трансформації, відходить поступово від насильницьких форм злочинної діяльності, концентрує свою увагу на наркоторгівлі.

Цей вид злочинності приваблює організовану злочинність, перш за все, своєю рентабельністю, постійним попитом на наркотики, який щорічно зростає. Ця економічна складова наркоторгівлі формує загальну картину злочинності в Україні, оскільки разом, або скоріше поряд із наркоторгівлею розвиваються інші види злочинності, які таким чи іншим чином потрапляють у поле зору її організованого сегменту, сама ця форма організованої злочинності рішучим чином впливає на стан національної безпеки, потребує першочергової реакції з боку правоохоронних органів.

У цій статті не були розглянуті такі найважливіші аспекти розвитку

організованої злочинності, як її корупційні зв'язки. Як здається, ця тема потребує окремого дослідження, на що і мають бути спрямовані подальші наукові пошуки.

Бібліографічні посилання

1. Василевич В. В. Боротьба з озброєними формами організованої злочинності корисливо-насильницького спрямування : дис.... канд. юрид. наук / В. В. Василевич. – К., 1998.
2. Гвоздецький В. Д. Організована злочинність як об'єкт соціально-філософського аналізу : дис.... канд. філос. наук / В. Д. Гвоздецький. – К., 1997. – 195 с.
3. Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : дис.... д-ра юрид. наук / В. Л. Грохольський. – Х., 2004. – 425 с.
4. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : дис. ... канд. юрид. наук / Л. М. Демидова. – Х., 2009. – 221 с.
5. Мірошніченко С. С. Головні напрямки діяльності органів прокуратури України з попередження організованої злочинності : дис.... канд. юрид. наук / С. С. Мірошніченко. – Х., 2007. – 221 с.
6. Петров В. В. Насильственно-корыстная преступность организованных групп: тенденции, причины и условия, меры противодействия / В. В. Петров // 36. наук. праць Харківського центру вивчення організованої злочинності. Вип. 1. – Х., 2000. – 364 с.
7. Пивовар А. Наркобизнес в Украине: старые проблемы и новые угрозы / А. Пивовар [Электр. режим]. – Режим доступа : <http://www.bagnet.org/news/ukraine>.
8. Пожидаєв Г. П. Адміністративно-правові засади протидії організований транснаціональній злочинності : дис.... канд. юрид. наук / Г. П. Пожидаєв. – К., 2009.
9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 // ВВР України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
10. Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй : дис.... канд. юрид. наук / І. В. Пшеничний. – К., 2000. – 220 с.
11. Раєцька Л. В. Тенденції поширення наркоманії в Україні / Л. В. Раєцька [Електр. ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/18text/htm.
12. Сайт Міністерства внутрішніх справ. Розділ «Статистика МВС» [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/doccatalog/document?id=717065>.
13. Стрелковська Ю. О. Маргінальні групи в структурі організованої злочинності: кримінологічне дослідження : дис.... канд. юрид. наук / Ю. О. Стрелковська. – Одеса, 2009. – 221 с.

Миняйло Н. Е. Проблема распространения организованной преступности в Украине: криминологический аспект. Рассмотрена проблема распространения организованной преступности на современном этапе развития Украины. На основе статистических данных определено, что украинская организованная преступность приобретает качественно новых признаков, трансформируется, меняет основные направления уголовной деятельности, что требует концентрации усилий правоохранительных органов в борьбе с наиболее распространенными и опасными формами организованной преступной деятельности.

Ключевые слова: *организованная преступность, распространение, наркотики, трансформация, факторы, преступления.*

Minyaylo N. Ye. Problem of spread of organized crime in Ukraine: criminological aspect. The author has reviewed the criminological aspects of the spread of organized crime at the present stage of development of Ukraine. Based on statistical data determined that the Ukrainian organized crime becomes qualitatively new features, transforming, changing the main areas of criminal activity, which requires concentration of efforts of law enforcement agencies in the fight against the most common and dangerous forms of organized crime.

It has been indicated that law enforcement agencies have made significant progress in the fight against organized crime by reducing the number of organized criminal groups and

organizations directly for the last 15 years almost tripled.

The author has found out that modern Ukrainian organized crime inherent "instant" activities: 75% of these criminal networks exist within the same year.

Organized crime somehow lost some signs of social danger in the context of violent crime, although the structure of crime shows that, turning away from violent crime, organized crime groups and organizations concentrate on particularly dangerous mercenary crimes that have high economic return.

In the regions, the majority of organized crime groups are concentrated in the eastern and south-eastern regions of Ukraine.

Analyzed trends in the development and spread of organized crime in Ukraine show that it is transformed, acquiring attributes of the drug trafficking.

Modern organized crime in Ukraine is becoming more selfish in their characteristics; Especially dangerous is the orientation of Ukrainian organized criminal groups in trafficking in narcotics, which requires primary activity of law enforcement bodies to neutralize most of the organized crime groups that are involved in this area of the criminal business.

Keywords: *organized crime, spread, drugs, transformation, factors, crimes.*

Надійшла до редакції 13.12.2013

Скулиш В. Є.

кандидат юридичних наук, доцент
(Служба безпеки України)

УДК 343.35

СПІВВІДНОШЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОСТУПКІВ ТА КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто проблему розмежування корупційних правопорушень у сфері службової діяльності. Запропоновано критерії такого розмежування, подано визначення та характеристики понять «корупційний злочин», «корупційний проступок», наголошено на необхідності внесення відповідних термінологічних змін у законодавство України.

Ключові слова: *корупція, злочин, проступок, розмежування, службова діяльність.*

Актуальність теми. Сьогодні абсолютно очевидно, що корупція в Україні набула масштабного характеру і завдає серйозної шкоди соціально-економічному розвитку і безпеці держави. У статті 7 Закону «Про основи національної безпеки України» йдеться, що на сучасному етапі розвитку держави корупція є основною реальною та потенційною загрозою національній безпеці України, стабільності в суспільстві [8].

Держава активно дбає про протидію корупції в усіх її проявах, змінює систему національного законодавства відповідно до тенденцій розвитку суспільства, держави, стану корупційної злочинності. Зміни стосуються і відповідальності за корупційні правопорушення, які входять до складу норм Кримінального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, йдеться про нове розуміння співвідношення між діями, включеними до глави 13-А «Адміністративні корупційні право-